

До збірки увійшли тези та доповіді, в яких розглянуто й узагальнено головні шляхи та сучасні напрями впровадження актуальних тенденцій традиційної культури народних святкувань в умовах глобалізації на фоні тотальної інформатизації, еволюційної трансформації традиційного культурно-мистецького середовища, інноваційних підходів і консолідації існуючого культурного простору. Представлені матеріали презентувалися й дискутувалися під час роботи науково-практичної конференції з міжнародною участю «Традиційна культура в умовах глобалізації: свята і святкування», яка проходила в м. Харкові 25-26 червня 2021 року.

У процесі обговорення доповідей, науковці, педагоги, мистецтвознавці, провідні діячі культури і мистецтва з різних регіонів України, а також із Білорусі, Молдови і Китаю обмінялися ідеями, теоретичними розробками та результатами практичного досвіду щодо інституційних підходів до відтворення, розвитку, поступового осучаснення й оновлення традиційних свят і святкувань, універсалізації світових культурних трендів, які сформовані на засадах стадіальності етнокультурного розвитку, відродження національної самобутності та збереження спадкоємності регіональних традицій святкування.

Для широкого кола науковців, практиків, а також усіх тих, хто цікавиться питаннями збереження традиційної культури, вивчає концептуальні парадигми ревіталізації народних традицій святкувань, займається організацією та проведенням святкових заходів.

ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СВЯТА І СВЯТКУВАННЯ · 2021

КЗ «ОБЛАСНИЙ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ
ЦЕНТР КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА»

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ
І ТУРИЗМУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СВЯТА І СВЯТКУВАННЯ

Матеріали науково-практичної конференції
з міжнародною участю
25-26 червня 2021 року

Харків - 2021

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ОБЛАСНИЙ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА

ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СВЯТА І СВЯТКУВАННЯ

Матеріали науково-практичної конференції
з міжнародною участю

25-26 червня 2021 року

Харків
Друкарня Мадрид
2021

Редакційна колегія:

В.О. Лагутіна – директор Обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва, кандидат архітектури;

О.Г. Бугайченко – завідувач відділу дослідження нематеріальної культурної спадщини та креативних індустрій Обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва;

Н.М. Роман – кандидат педагогічних наук, доцент, член Харківського обласного відділення Національної всеукраїнської музичної спілки

Адреса редакційної колегії: 61002, Україна, м. Харків, вул. Пушкінська, 62;

Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва.

Тел. +380 (57) 725-12-36

Традиційна культура в умовах глобалізації: свята і святкування. Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (25 – 26 червня 2021 року). Харків : Друкарня Мадрид, 2021. 355 с.

ISBN 978-617-7988-73-0

До збірки увійшли тези та доповіді, в яких розглянуто й узагальнено головні шляхи та сучасні напрями впровадження актуальних тенденцій традиційної культури народних святкувань в умовах глобалізації на фоні тотальної інформатизації, еволюційної трансформації традиційного культурно-мистецького середовища, інноваційних підходів і консолідації існуючого культурного простору. Представлені матеріали презентувалися й дискутувалися під час роботи науково-практичної конференції з міжнародною участю «Традиційна культура в умовах глобалізації: свята і святкування», яка проходила в м. Харкові 25 – 26 червня 2021 року.

У процесі обговорення доповідей, науковці, педагоги, мистецтвознавці, провідні діячі культури і мистецтва з різних регіонів України, а також із Білорусі, Молдови і Китаю обмінялися ідеями, теоретичними розробками та результатами практичного досвіду щодо інституційних підходів до відтворення, розвитку, поступового осучаснення й оновлення традиційних свят і святкувань, універсалізації світових культурних трендів, які сформовані на засадах стабільності етнокультурного розвитку, відродження національної самобутності та збереження спадкоємності регіональних традицій святкування.

Для широкого кола науковців, практиків, а також усіх тих, хто цікавиться питаннями збереження традиційної культури, вивчає концептуальні парадигми ревіталізації народних традицій святкувань, займається організацією та проведенням святкових заходів.

УДК 008:394.26](06)

© Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва, 2021
© ТОВ «Друкарня Мадрид», 2021

ISBN 978-617-7988-73-0

Ганна АБРАМОВА

головний бібліотекар

Центральної міської

бібліотеки ім. В.Г. Белінського

м. Харків

СВЯТО – УНІВЕРСАЛЬНА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА СУСПІЛЬСТВА ТА ДЖЕРЕЛО ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПАДКОЄМНОСТІ

Український народ має багату культурну спадщину, величезний скарб, який складається з духовних цінностей надбаних багатьма поколіннями. З давніх часів до нас йдуть життєва мудрість, погляди та настанови наших пращурів. Усе це закладене в наших звичаях, святах, обрядах, фольклорі, адже в них світовідчуття та світосприймання народу.

Багатющий скарб звичаїв українці отримали в спадок, що віками відбирався з найцінніших надбань народу, збагачувався та дбайливо передавався від покоління до покоління. А наш обов'язок зберегти його та, нічого не втративши, передати нащадкам, щоби не перервався зв'язок поколінь, щоби зберегти генетичну пам'ять нашого народу. Сьогодні від працівників закладів культурологічного напрямку та освітян залежить те, чи буде сучасна молодь підтримувати, продовжувати й розвивати безцінну спадщину наших предків, чи не перерветься духовний зв'язок поколінь.

Головною метою в роботі з дітьми та молоддю є: збагачення та пропагування культурних здобутків, виховання любові та поваги до української мови; створення умов для творчого, інтелектуального і духовного розвитку, виховання естетичних смаків, пропаганди кращих культурних надбань нашого народу, широка пропаганда народної пісенної спадщини України. Звичайно, допомогу у вивченні народних традицій, звичаїв, обрядових свят нададуть нам посібники з історії, народознавства, краєзнавства та художня література; екскурсії до історичних, краєзнавчих музеїв та культурологічних центрів. Але справжню зацікавленість і бажання вивчати духовне надбання народу викличе у дітей та молоді персональна участь у традиційних народних святах, організованих на основі старовинних народних звичаїв та обрядів.

Наталя РОМАН

кандидат педагогічних наук, доцент
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди,
член Харківського обласного відділення
Національної всеукраїнської музичної спілки

ДУАЛІЗМ ТРАДИЦІЙНОГО ТА ІННОВАЦІЙНОГО – ЕТНОІНТЕГРУЮЧИЙ ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНИХ СВЯТКУВАНЬ

У сучасній культурі українського народу особливе місце належить святам і святкуванням, які відображають традиційну та інноваційну складові в культурно-цивілізаційному контексті ціннісних орієнтацій суспільства. За усіх часів свята і святкування сприймалися в громаді як урочиста, радісна і важлива подія. Циклічність та життєстверджуючий характер святкувань позитивно впливали на гармонізацію всіх сфер людської життєдіяльності. Традиційне українське свято як соціально-мистецьке явище, зазвичай, було об'єктом соціальної інтеграції та підпорядковувалося суспільно значущим засадам.

Сутність та ідейна спрямованість нинішніх святкувань є наслідками змін парадигми розвитку традиційної культури в цілому, а також системи цінностей і соціально-економічної структури суспільства. Але, навіть попри глибокі зміни, в нинішніх святах і святкуваннях зберігається старовинне підґрунтя, відроджуються прадавні елементи традиційних народних святкувань та розваг, збагачуючись новітніми елементами та змістом, за якими легко ідентифікувати етнічні риси, що свідчить про те, що стародавні свята є невичерпним джерелом збереження національної спадкоємності.

Феномен традиційних святкувань полягає в тому, що культура народного свята базується на обрядово-партисипативній, соціальній функції, збагачує громадський досвід, сприяє ефективності суспільної взаємодії та колективній консолідованості, відіграє компенсаторну функцію відпочинку від повсякденних турбот, впливає на розвиток мистецтва і культури в цілому. Партисипативні свята базуються на інституційних засадах і заохочують українців до збереження й розвитку суспільних цінностей, формування взірцевих родинних взаємостосунків та базових моральних засад. Залучення до таких святкувань, водночас, спонукає до збереження національних мистецьких здобутків, народних звичаїв та обрядів. Святкування сприймається

як сукупність соціокультурної складової, емоційно-символічної, естетичної діяльності та ціннісно-світоглядних переконань.

Українці завжди любили святкування, чекали на них і вважали їх винагородою за сумлінну й важку працю. Завдяки циклічності та прогнозованій закономірності традиційних святкувань, до них готувалися завчасно і ретельно. До урочистих подій намагалися придбати подарунки, гостинці, підготувати окрему кількість необхідних продуктів харчування для приготування особливих святкових страв. Наприклад, до Різдва і Великодня викормлювали поросля, бо святкові страви із свинини для українців вважалися обрядово-ритуальною їжею. Обрядові наїдки готували прискіпливо й старанно, вбачаючи в цьому процес збереження, регенерації й передачі сакраментальних, звичаїв і традицій, що позитивно впливало на гармонізацію родинних взаємостосунків, виконувало символічну та консолідуючу функції. Святковий настрій зумовлювався урочистим прилученням до високих ідеалів та цінностей, спонукав до розваг, жартів, сміху, урочистих та радісних емоцій.

Традиційні святкування – це веселощі, відпочинок, святкові застілля, музика, ігри, танці і співи. Під час святкувань українці багато спілкувалися з родичами, кумами, сусідами, друзями. На Різдво з гостинцями їздили в гості до родичів, молодь влаштовувала Вертепи; пишно святкували Масляну і Великдень; всією громадою справляли гучні Весілля. Українські свята і святкування до сьогодні охоплюють звичаї та обряди, які об'єднують атрибути й символи, що мають забезпечити благополуччя, достаток, щастя та здоров'я. Концепція сучасних святкувань вийшла за межі етнографічної парадигми, хоча більшість нинішніх свят відображають систему культурно-історичної пам'яті і традицій свого етносу.

Святкування як підсумок та результат цілеспрямованої праці, яка вимагала певної напруги, сили духу, організованості й обмежень, були бажаними та передбачуваними. Народна мудрість зберегла прислів'я, з яких видно, що очікування веселих святкувань проходили в наполегливій, упорядкованій, монотонній та нелегкій праці: «Багато свята, а в бідного діла багато», «Трутням свято і в будень», «Буде і на вашій вулиці свято» тощо. Саме тому святкування, як форма емоційно-символічного прояву, в своїй генезі несуть енергію щастя, радості й торжества.

Отже, дуалізм традиційного та інноваційного є етноінтегруючим елементом сучасних святкувань, завдяки чому народні свята залишаються важливою складовою нинішньої цивілізації.

Валерій РОМАНОВСЬКИЙ
кандидат історичних наук,
член Харківського історико-
філологічного товариства,
доцент на кафедрі культурології
Харківської державної академії культури

АРХЕТИП СОНЦЯ ТА КАЛЕНДАРНІ ЗВИЧАЇ Й ОБРЯДИ УКРАЇНЦІВ

Із давніх-давен різні народи успадковували традиційну обрядовість від покоління до покоління шляхом безперервної повторюваності по двом колам: життєвому та річному. Спільноти, в яких буття людини пов'язане з родинними та календарними звичаями й обрядами як життєва необхідність, є традиційними. За доби постіндустріального суспільства бачимо домінування мінливої масової культури над традиційною народною, що все одно існує не лише на сільській периферії, проте й трансформуючись в урбанізованому середовищі. Осмислення традиційної культури в умовах інформаційної й економічної глобалізації також набуває періодичної повторюваності: від свята до свята, від фестивалю до фестивалю, або ж від конференції й до конференції (як у нашому випадку).

Слід сказати очевидне: календарна обрядовість залежна від першообразу Бога Сонця в різних його проявах. Адже головні календарні свята пов'язані з рівноденнями й сонцестояннями, порами року. Астрономічні відомості є надійним обґрунтуванням звичаїв річного кола.

Публікації етнографів та статистиків кінця XVIII – початку XX ст. є найважливішими для з'ясування, якими були народні звичаї й обряди традиційного суспільства, що зазнавало перетворень, однак ще не було травмоване форсованою індустріалізацією та тоталітарними режимами другої третини XX ст. На Слобожанщині це насамперед дослідження Олександра Потебні, Петра Іванова, Олександрів Єфименко, Олександра Твердохлібова, Миколи Сумцова, Василя Іванова та цілого колективу народних учителів Старобільського повіту; описові публікації статистичних видань тощо. Обсяги цієї розвідки не дозволяють детально розглянути такі матеріали бодай у межах нашого краю. Загалом, слід заперечити статичність традицій. Ті, що

Наукове видання

ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СВЯТА І СВЯТКУВАННЯ

Матеріали науково-практичної конференції
з міжнародною участю

25 – 26 червня 2021 року

Відповідальна за випуск О. Г. Бугайченко

Редактори *Н. М. Роман, Л. П. Гобельовська*
Дизайн та верстка *Ю. Г. Кончицька*
Дизайн обкладинки *М. І. Кравченко, Ю. Г. Кончицька*

Адреса редакційної колегії: 61002, Україна, м. Харків, вул. Пушкінська, 62;
Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва.
Тел. +380 (57) 725-12-36

Підписано до друку 25.11.2021 р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура AdonisC. Ум. друк. арк. 20,69.
Наклад 100 прим. Зам. № 000111

Видавець та виготовлювач:
ТОВ «ДРУКАРНЯ МАДРИД»
61024, м. Харків, вул. Максиміліанівська, 11
Тел.: (057) 756-53-25
www.madrid.in.ua info@madrid.in.ua

Свідчення суб'єкта видавничої справи:
ДК №4399 від 27.08.2012 року

